

Сценарій шкільного свята до 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка

Ведучий: Року 1814 з 26 на 27 лютого (старого стилю) темної ночі, перед світом у селі Моринцях на Звенигородщині, в хаті кріпака Григорія Шевченка блиснув єдиний на все село вогник, народилася панові нова кріпацька душа, а Україні – її великий поет і художник Тарас Шевченко.

Учень: Шевченко прожив коротке і вкрай важке життя. Із своїх 47-и років він 24 роки був кріпаком, 17 років – невольником у засланнях, під наглядом жандармів і тільки 10 років – вільною людиною.

Учень: І в цих несприятливих умовах Тарас створив свій безсмертний «Кобзар», написав декілька томів прозових і драматичних творів, став Академіком Академії мистецтв.

Учень: Колись кобзарями називали мудрих дідусів, що ходили від села до села і, граючи на кобзі, розповідали людям про долю України. «Кобзар» – так Шевченко назвав свою першу книжечку віршів. Писав Тарас Григорович про бідних людей, над якими були владні жорстокі пани. Люди, хоч і знедолені, були працьовиті, хоробрі, справедливі і могли б жити щасливо, в достатку. Тож поет і закликав їх на боротьбу за волю.

Великим Кобзарем прозвали Тараса Григоровича в народі.

Ведучий: Хлопчик ріс мовчазний, замислений. Не тримався хати, а все блукав десь за вигоном.

Інценівка оповідання С. Васильченка «Залізні стовпи»

(Стоїть маленький стіл, стільці, на столі мичка, дерев'яна ложка, хліб. Одяг Тараса, батька, брата-білий, полотняний, матері – вишита сорочка, спідниця, фартух, вишита блузка, спідничка, стрічкою перев'язані коси; Тарас у солом'яному капелюсі)

Ведучий: Невесела вечеря – зморений батько, зажурена мати, сестричка Катеринка, брат.

Сусід: Слава Ісусу Христу!

Всі: Слава на віки!

Сусід: Це тільки вечеряєте? Що так пізно?

Мати: Та у нас клопіт, що й вечеря, не в вечерю: хлопець десь дівся, – зранку як пішов, то й досі немає. Бігали і до ставка, і до греблі, всі бур'яни обшукали, – як у воду впав!

Батько: *(сердито)*. Догляділи!

Сусід: Нічого, знайдеться. Може заснув десь у буряні. Проспиться – прийде.

Мати: Ну й де б їй дітись , вражій дитині?

Ведуча: Раптом чути: «Чумаки! Чумаки!»

Сестричка: А ось і наш волоцюга з'явився!

Брат: Нарешті прийшов!

Мати: Де це ти був?

Батько: Де тебе носило досі?

Мати: Де ти волочився?

Батько: Де ж ти був оце – питаю? Чому не кажеш?

Тарас: Був у полі, та й заблудив.

Батько: Бачили таке ? Хто ж тебе привіз додому?

Тарас: Чумаки.

Всі: Хто?

Тарас: Стрінувся з чумаками, питають: «Куди ідеш – мандруєш?». А я кажу: «В Кирилівку, треба назад іти. Сідай, кажуть, з нами, ми довеземо». Та й посадили мене на віз. І дали мені батіг волів поганяти.

Батько: Бачили такого? Чумакувати надумав уже! І як воно згадало, що з Кирилівки?

Сусід: Я ж казав, що знайдеться Такий лобатий, не пропаде.

Батько: Ну, почумакував, тепер бери ложку та й сідай вечеряти.

Мати: Ну, чого тебе понесло в поле? Чого? Як мотає! Наче три дні мінога не їв.

(Тарас швидко їсть і пошепки розповідає братові і сестричці, а вони уважно слухають. Мати підслуховують).

Мати: Ви послухайте, що цей волоцюга вигадує, старий того не придумає збрехати , як воно. Каже , що ходив він туди , де сонце заходить, бачив залізні стовпи , що підпирають небо, і ті ворота , куди сонце заходить на ніч. Розповідає, ніби справді сам те є бачив. Ой, Тарасе, що з тебе буде?

Сусід: Всі на кутку кажуть , що з вашого Тараса, мабуть, щось добряче вийде!

Батько: Що вийде? Розбишака великий вийде – ось що! Ото чули про Кармелюка, а це другий буде такий.

Сусід: Це той, що в панів однімає та наділяє бідних?

Батько: Так!

Ведучий: Восьмилітнього Тараса батьки віддали до дяка в «науку». За найменшу провину карав він своїх учнів різками.

Учень:

Ти взяла

Мене, маленького, за руку

І в школу хлопця одвела
До п'яного дядка в науку.
«Учися, серденько, колись
З нас будуть люде», – ти сказала.

Ведучий: Та недовго тривала Тарасова «наука». Несподіване горе випало на долю маленького хлопчика.

Учень:

Там матір добрую мою
Ще молодую – у могилу
Нужда та праця положила.

Ведучий: 20 серпня 1823 року неня його ще молодою, померла на 32-му році свого віку, На руках удівця Григорія Шевченка залишилось п'ятеро сиріт: Микита – на 12-му, Тарас - 10-му, Ярина – на 8-му, Марія – на 4-му, Йосип – на 2-му році. Батько одружується вдруге. Взяв з Моринець вдову Оксану Терещенчиху з трьома дітьми. В родину свого другого чоловіка не принесла вона кохання тихого, життя спокійного. Не заступила вона сиротам Шевченка рідної матері. Років через 20 після цього Тарас напише: «Хто хоч здалеку бачив мачуху і зведенят, той звичайно бачив пекло... Не було години, щоб меж зведенятами не було сварки, бійки, сліз!»

Учень (Тарас).

І золотої й дорогої,
Якби ви знали, мені не жаль
Моєї долі молодії.
А іноді така печаль
Обступить душу, аж заплачу.
А ще до того, як побачу
Малого хлопчика в селі,
Мов одірвалось од гіллі,
Одне-однісіньке під тинном
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя...
Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленьки, що так
Даремно, марно пролетять

Його найкращі літа.
І він не знатиме, де дітись
На цім широкій вольнім світі.
І піде в найми, і колись,
Щоб він не плакав, не журились,
І щоб де-небудь прихилився,
То оддадуть у москалі.

1-й літературознавець: Мене дуже вразив такий випадок. Мачуха мучила Тараса по-всякому. А тут іще один випадок стався. На постій у хату до Григорія Шевченка поставили солдата. В один із днів він закричав, що зникли його гроші.

«Украв Тарас» – гучно оголосила недобра Терещенчиха. Тарас божився і клявся – не винний! Але жодні запевнення не допомагали. Втік. Заховався, знайшли... Ярина розповідала, що Тарасу зв'язали руки й ноги – катували різками. Дізнання тривало три дні, доки знесилений хлопчина не «зізнався». Зажадали, щоб гроші повернув. А де йому їх узяти? Знову били, потім кинули в темну комору. Свої монети солдат одержав: заради цього продали святкову материну спідницю, яку вона заповідала Катерині. А справжній злодій виявився пізніше. Це був син мачухи Степанко, який украв гроші й заховався у дуплі старої верби. Отакий був «гостинець» сироті Тарасу.

2-й літературознавець: А мені запам'яталося таке: в 11-ий рік свого народження Тарас почув від мачухи: «Не жалець твій батько на цьому світі – помре скоро». Заплакав хлопець і вибіг з хати. Як жити сироті? А батько, відчуваючи наближення кінця, давав розпорядження щодо майбутнього свого нехитрого скарбу. Тоді й почули люди від нього: «Синові Тарасові з мого хазяйства нічого не треба – він буде незвичайною людиною: з нього вийде або щось дуже гарне, або великий ледар, для нього моя спадщина або нічого не буде варта, або нічим йому не допоможе...»

Ведучий: Незадовго після смерті матері в 1825 р. помер і батько. Смерть батька приголомшила малого Тараса.

Учень:

Там батько, плачучи з дітьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долі,
Умер на панщині!.. А ми
Розлізлися межі людьми,
Мов мишенята. Я до школи –
Носити воду школярам.

Ведуча: Тарас наймитує в школі, а потім пасе громадську череду. Мине 20 років, і він з болем згадуватиме своє дитинство у вірші «Мені тринадцятий минало».

(Інсценізація вірша «Мені тринадцятий минало»).

Оксана: Чом же плачеш ти! Ох, дурненький Тарасе. Давай, я сльози витру. Не сумуй, Тарасику, адже кажуть, найкраще від усіх ти читаєш, найкраще за всіх співаєш, ще й, кажуть, малюєш. От виростеш і будеш малярем.

Тарас: Еге ж, малярем.

Оксана: Розмалюєш нашу хату.

Тарас: Атож. А всі кажуть, що я ледащо і ні на що не здатний. Ні, я не ледащо. Я буду таки малярем.

Оксана: Авжеж, будеш!

Ведуча: Незважаючи на те, що народився поет у бідній кріпацькій сім'ї і дитинство його було тяжким та безрадіним, малий Тарас ріс допитливим та розумним хлопчиком. Але золотим сонячним промінчиком в безпросвітній темряві була вірна, щира дружба Тарасика і його сусідки Оксани Коваленко.

(Тарас сидить за столом, щось малює. Раптом до нього тихо підкралась дівчинка, закрила долонями очі).

Оксана: Ку-ку! Хто я?

Тарас: Оксана? Оксана! Ти у вінку - найкраща за всіх панянок на світі. А я тобі ще й чобітки справлю із срібними підківками.

Оксана: Із срібними?

Тарас: І золотими дзвіночками в закаблуках.

Оксана: Золотими? Щоб ні в кого таких не було!

Тарас: А в тебе будуть! І по дзвіночках зразу вгадаю, що ти йдеш!

Оксана: Я без тебе нікуди!

Тарас: І я тебе нікому не оддам...

(Діти беруться за руки).

Тарас.

Ми вкупочці колись росли
Маленькими собі любились.

Оксана.

А матері на нас дивились
Та говорили, що колись
Одружимо їх. Не вгадали.

Тарас.

Старі зарані повмирили,
А ми малими розійшлись
Та вже й не сходились ніколи...
(Обоє виходять)

Ведучий: Тарас наймитує, а випадє вільна часина: читає і малює. Вечорами, щоб ніхто не бачив, плаче з горя. Але думка навчитися малювати у маляра не покидає хлопчика. Так він потрапляє до хлипківського маляра. Згодом пан Енгельгардт забирає його до себе в Петербург, і Тарас стає козачком.

Т. Шевченко. Портрет Енгельгардта 1833 р.

Ведучий: Щоб мати дворового маляра, Енгельгардт у Петербурзі віддав його на 4 роки в науку до живописця Ширяєва. Там Тарас уперше почав писати вірші. Влітку 1836 він познайомився зі своїми земляками - художником Сошенком, поетом Євгеном Гребінкою, письменником Григоровичем і художником Венеціановим.

25 квітня 1838 зусиллями друзів, з доброї волі знаменитого художника Брюлова та поета Жуковського молодого поета викупили з кріпацтва.

Про цю визначну подію нам розкаже ...

Пан Енгельгардт запросив за свого кріпака величезну суму грошей: 2500 руб. сріблом. Для викупу Тараса з кріпацької неволі було вирішено намалювати картину і розіграти її в лотерею. Вирішили, що Брюлов для цього намалює портрет поета Жуковського. Далеко не всім відомо, що лотерея розігравалась у царській родині.

Найбільш активну роль у цьому зіграла 19-літня дочка імператора Миколи I – Велика княжна Марія Романова.

За рік до цього влітку 1837 року вона здійснила велику поїздку Україною. На Миколаївщині у Вознесенську були армійські вчення і маневри, де був присутній імператор Микола I, імператриця, цесаревич Олександр (майбутній імператор Олександр II), та багато генералів. Україна вразила молоду княжну. Можливо, тому, вона із співчуттям віднеслась до долі молодого талановитого українця. 22 квітня 1838 року княжна Марія внесла 300 рублів за лотерею, на портрет Жуковського, що був намальований Карлом Брюловим. Інші білети лотереї купляли також члени імператорської родини, в тому числі і майбутній імператор Олександр та Імператриця Марія Федорівна. Було зібрано 2500 рублів і за ці кошти Шевченка було викуплено. Пізніше, коли Велика княжна Марія стала президентом Імператорської Академії мистецтв, вона ще раз допомогла Шевченкові визволитись із заслання у 1857 році.

(На екрані-ілюстрації до сюжету про викуп Шевченка з неволі)

Ведучий: Шевченко навчається в Академії мистецтв, стає улюбленим учнем Карла Брюлова. Шевченка природа наділила так щедро, що за 2 роки самоуком він встиг багато перечитати і стати надзвичайно інтелігентною людиною.

Ведучий: А чим пам'ятним для поета став 1840-й рік?

Ведучий: Цього року свій день народження Тарас Григорович відсвяткував напередодні виходу в світ свого першого поетичного збірника. Складався він і друкувався в одній із кращих приватних друкарень Петербурга – в друкарні Фішера. До першого видання «Кобзаря» увійшло 8 поезій: «Думи мої, думи мої», «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка». «До Основ'яненка», «Іван Підкова» і «Тарасова ніч».

Вірш «Минають дні, минають ночі...»

Ведучий: 1840-й рік був щасливим для Тараса і як для художника. За свою першу роботу з живопису масляними фарбами – картину «Хлопчик-жебрак що дає хліб собаці» – він був удостоєний срібної медалі другого ступеня. Все це його дуже тішило.

Ведучий: За час навчання в Академії Тараса трічі нагороджують срібною , а потім золотою медалями за малюнки з натури та живописні твори .

Про тогочасного Шевченка, на основі спогадів сучасника, розповідь нам

(На екрані показують портрети молодого Шевченка). Студент Академії мистецтв С.Петербург Зима 1840-1841

Ось як описували сучасники зовнішність 29-літнього Шевченка: молодий вродливий, середнього зросту, широкоплечий, міцно збудований. Його кругле виголене обличчя було прикрашене бакенбардами, волосся вистрижене по-козацькому, але зачесане назад. Він був темний блондин, з його лиця пробивалася відвага, в темно-сірих невеликих очах світилися розум та енергія. Голос у нього був м'який, в ході й рухах – зосередження. При першій зустрічі з ним у ньому не примічалось нічого привабливого, навпаки, він здавався холоднуватий, сухий, хоч і простий, приступний.

До людей ставився спершу недовірливо і перед першим-ліпшим не відкривав своєї душі. Зате, коли пізнавав чоловіка і відкривав у нім бодай одну гарну рисочку, прив'язувався до нього, а як знаходив у тій людині взаємність, віддавався йому цілим серцем.

Помітними рисами характеру була доброта, м'якість, навіть делікатність, що суперечило його суворій масці, незвичайна простота, природність, безкорисливість, навіть саможертвність. На кривду і несправедливість його серце запалювалося гнівом і вибухало, немов вулкан - тоді він міг бути і несамовитий. З бідними ділився останнім.

Ведучий: Однак, незважаючи на радісні події в Петербурзький період життя, думи поета про Україну стають «сумними рядами». Життя на чужині гнітило його. І ось після

довгої розлуки, в 1843 році поет вперше відвідав рідну Землю, а в 1845 р. відбулася друга поїздка в Україну. І що ж він побачив на рідній Землі?

Учень. (Тарас).

І виріс я на чужині,
І сивію в чужому краї,
Та самотньому мені
Здається, кращого немає
Нічого в Бога,
Як Дніпро, та наша славна Україна.
Аж, бачу, там тільки добро, де нас нема.
В лиху годину
Якось недавно довелось
Мені заїхати в Україну,
У те найкраще село..
Аж страх погано
У тім хорошому селі:

Ведучий: Тарас Шевченко любив і знав історію рідного краю. Багато своїх віршів поет присвятив різним історичним подіям: козацькій добі, Гайдамаччині, Коліївщині.

Послухаємо один із них.

Вірш Тараса Шевченка «Розрита могила» читає ...

Світе тихий, краю милий,
Моя Україно!
За що тебе сплюндровано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до сходу сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
«Молилась, турбувалась,
День і ніч не спала,
Малих літок доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі літи.
Панувала і я колись

На широкім світі –
Панувала... Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Україну,
Що, колишучи, співала
Про свою долю,
Що, співаючи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку!

Ведучий: За бунтарські вірші 33-річного Тараса забрали в солдати.

І знову довга розлука з рідним краєм. Тяжка солдатська служба, постійний нагляд, заборона писати й малювати, страждання, туга за рідним краєм, хвороба... Але поет не просить помилування. З-під його пера з'являються рядки «Караюсь, мучусь, але не каюсь»...

Співець-патріот: Тарас Шевченко і в засланні мріє ще повернутись на Україну, подивитись на зелені ліси, вилити там своє горе. Мрія Тараса про вільне, щасливе життя своїх знедолених земляків – у багатьох його творах

Учень.

Україно! Україно!
Серце моє, ненько!
Як згадаю твою долю-
Заплаче серденько.
Лічу в неволі дні і ночі,
І лік забуваю.
О Господи, як-то тяжко
Тії дні минають.
А літа пливуть за ними,
Пливуть собі стиха.
Забирають за собою
І добро, і лихо.
Воскресну я!
Воскресну нині!
Ради їх, людей закованих моїх,
Убогих, нищих.

Возвеличу Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло їх Поставлю слово.
Я так люблю Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю.
Холоне серце, як згадаю,
Що не в Україні поховують,
По не в Україні буду жить,
Людей і господа любить.
Для кого я пишу? Для чого?
За що я Вкраїну люблю?
Чи варт вона огня святого?
А все-таки люблю її,
Мою Україну широку.
Свою Україну любіть,
Любіть її во время люте,
В останню тяжку минуту
За неї Господа моліть....

Ведучий: В останні роки Шевченко написав значно менше, ніж в період «Трьох літ» чи в Орській фортеці на Кос-Аралі – давалися взнаки вимушене семирічне мовчання, кволе здоров'я, поліційний нагляд, особисті негаразди... У 1857 р. було написано лише дві поеми – «Неофіти» і «Юродивий» (остання залишилася незакінченою); у 1858 – п'ять невеликих віршів: «Доля», «Муза», «Слава», «Сон» («На панщині пшеницю жала»), «Я не нездужаю, нівроку»; у 1859 – одинадцять віршів і одну поему; у 1860 – тридцять п'ять поезій; у 1861 – одну.

Але це був урочий час його генія.

Поезію «Доля» читає ...

Ведучий: 9 березня 1861 р. Шевченку минуло 47 років. Привітати поета, який лежав тяжко хворий, прийшли друзі. А 10 березня перестало битися серце великого українського Кобзаря. Тіло Т. Шевченка було перевезено в Канів і поховано на Чернечій горі. Так заповідав великий поет.

Вчитель: Дорослі, і діти шанують геніального українського поета, художника, борця за волю народу і завжди пам'ятатимуть його заповіді.

Учениця: Я, маленька українка,
Вісім років маю,

Про Тараса Шевченка
Вже багато знаю.
Він – дитя з-під стріхи,
Він – в подертій свиті,
Він здобув нам славу,
Як ніхто на світі.
А та наша слава
Не вмере, не загине.
Наш Тарас Шевченко –
Сонце України.

Підготувала Симоненко О. П.

учитель української мови та літератури Ковтунівського НВК

Матеріал використано з інтернет-джерела: <http://kovtuny.net.ua/home/actually/do-200-richchya-z-dnya-narodzhennya-tarasa-shevchenka/scenarij-shkilnogo-svyata-do-200-richchya-z-dnya-narodzhennya-t-g-shevchenka/>